

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Alastalo, M., Korhonen R. & Partamies, S. 2020.

Sairaanhoitajaopiskelijoiden osaaminen näkyväksi valtakunnallisilla kokeilla. Teoksessa: Aholaakko, T.-K. & Mäkelä, T. (toim.) Oppimista, opettamista ja tutkivaa kehittämistä - sairaanhoitajan työn kaksi vuosisataa. Laurea-ammattikorkeakoulu: Laurea julkaisut 153, 22-30. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-595-5>

1 Sairaanhoidajaopiskelijoiden osaaminen näkyväksi valtakunnallisilla kokeilla

Mika Alastalo, Reija Korhonen & Sanna Partamies

Valmistuvien sairaanhoitajien osaamisen tasalaatuisuus voitaisiin varmistaa valtakunnallisesti yhdenmukaisella arvioinnilla, jota Suomessa ei kuitenkaan toistaiseksi ole ollut käytössä. Riittävän ammatillisen perusosaamisen tuottaminen on sairaanhoitajakoulutuksen keskeinen tehtävä, joten sen laadun tulisi olla samalla tasolla kautta maan. Arvioinnin tarpeeseen vastaamiseksi käynnistettiin yleisharvointi-hanke, jonka tarkoituksena on tuottaa menetelmät kliinisen ydinosaamisen jatkuvaan arviointiin sekä yleissairaanhoitajan ydinosaamisen valtakunnallinen koe. Artikkelissa kuvataan hankkeen kehittämistyötä ja Laurea-ammattikorkeakoulun roolia siinä.

SAIRAANHOITAJAOPISKELIJAN OSAAMISEN ARVIOINNIN KEHITTÄMISELLE ON TARVETTA

Sairaanhoitajat ovat maailmanlaajuisesti suurin terveysalan ammattilaisten ryhmä, joten osaavilla sairaanhoitajilla on keskeinen rooli toimivien ja laadukkaiden terveyspalveluiden toteutumisessa (WHO, 2020). Sairaanhoitajakoulutuksen tehtävänä on kehittää ja varmistaa valmistuvan sairaanhoitajan riittävä osaaminen asiakkaan ja potilaan laadukkaan ja turvallisen hoidon turvaamiseksi (Kajander-Unkuri ym. 2013). Koulutuksen aikana saavutetulla riittävällä ammatillisella osaamisella on tärkeä merkitys myös vastavalmistuneen sairaanhoitajan voimaantumisen kokemukselle ja sen myötä työhön sitoutumiselle (Kuokkanen ym. 2016).

Suomessa sairaanhoitajakoulutusta säätelee EU-direktiivi (2013/55/EU), jonka sisältö on implementoitu kansalliseen lainsäädäntöön. Direktiivi määrittää yleissairaanhoidosta vastaavan sairaanhoitajan opintojen laajuudeksi 180 opintopistettä ja se kuvaa tutkinnon teoreettisten opintojen (90op) tuottaman osaamisen sekä terveysalan toimintaympäristöt, joihin kliinisen osaamisen (90op) tulee kohdentua. Euroopan alueella sairaanhoitajatutkinnon kokonaislaajuus vaihtelee (Lahtinen, Leino-Kilpi & Salminen, 2014) ja Suomessa sen laajuus on 210 opintopistettä.

Valtakunnallisen Terveysalan verkoston helmikuussa 2017 toteuttaman kyselyn mukaan suomalaisissa ammattikorkeakouluissa ei ollut käytössä yleissairaanhoitajan ammatillisen perusosaamisen systemaattista arviointimenetelmää. Jokainen ammattikorkeakoulu arvioi tutkinnon aikana kertyvää osaamista omalla tavallaan. Sairaanhoitajakoulutuksen tuottama osaaminen ei näin ollen ollut läpinäkyvää eikä koulutuksen tuottamaa osaamista voitu kansallisesti vertailla tai osoittaa.

Sairaanhoitajaopiskelijoiden osaamisen arviointi on tärkeää sekä tutkinnon osaamistavoitteiden saavuttamisen että koulutuksen laadun varmistamisen näkökulmista (Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932; Kajander-Unkuri ym. 2016). Erityisesti sairaanhoitajaopiskelijan kliinisen osaamisen laajemmalle arvioinnille on kansainvälisestikin tunnustettu tarve (Pijl-Zieber ym. 2014).

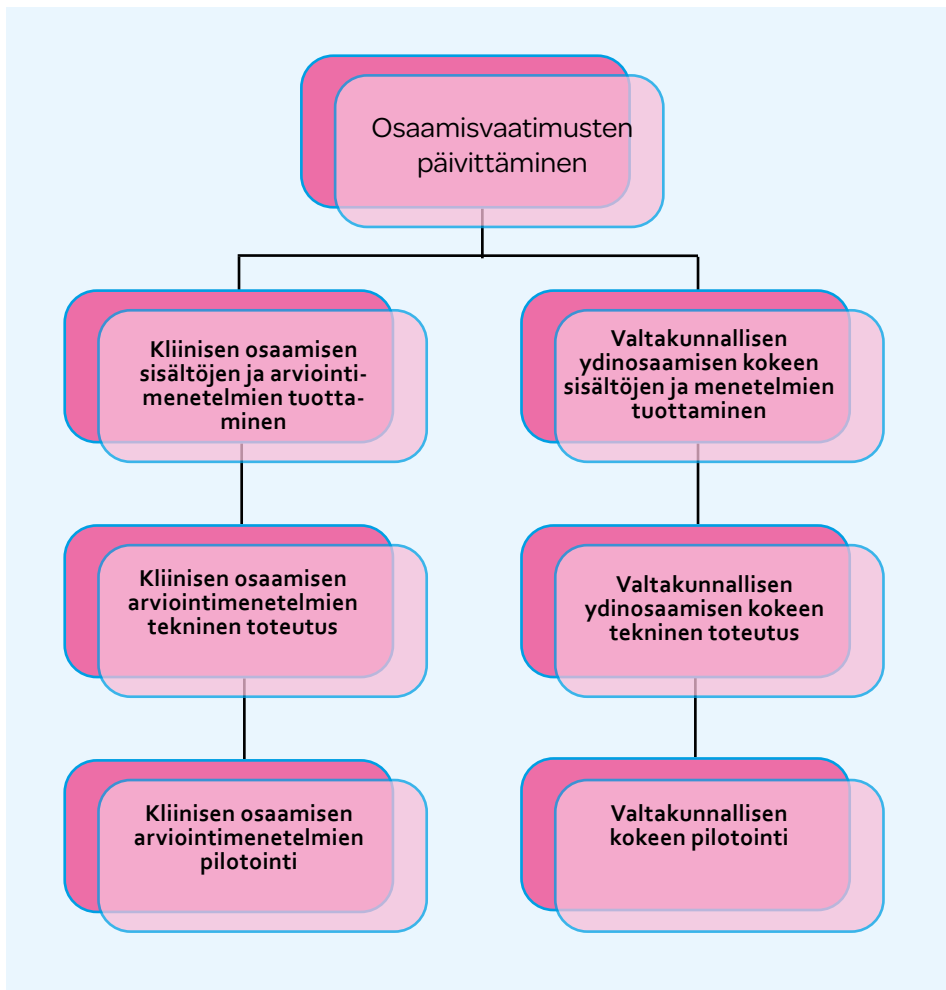
Tehdyn havainnon perusteella kaikki terveysalan ammattikorkeakoulut osoittivat halukkuutensa osallistua valtakunnalliseen osaamisen arvioinnin kehittämiseen. Osaamisen arvioinnin kehittämiseksi alettiin suunnitella kansallista hanketta, jolle haettiin yhdessä rahoitusta Opetus- ja kulttuuriministeriöltä. (Seppänen, 2017.) Rahoitus myönnettiin vuosille 2018-2020. Rahoituksessa edellytettiin, että hankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä muiden Opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihankerahoitusta saavien lääketieteen ja sosiaali- ja terveysalan hankkeiden kanssa (SOTE PEDA 24/7, EduPal, MEDigi -Lääketieteen alojen opetuksen digitoiminen ja harmonisointi, Joustavia polkuja kohti työelämää – Bio- ja lääkealan koulutusyhteistyön kehittäminen Jobitti). (OKM/257/523/2017.)

Hanke aloitettiin käytössä olevien arviointimenetelmien selvityksellä, jonka mukaan Suomessa on aiemmin kehitetty muun muassa lääkehoidon osaamiseen kohdentuva lääkehoitopassi, jonka avulla voidaan varmistaa ja todentaa sairaanhoitajakoulutuksen tuottama osaaminen lääkehoidon osalta. Ensihoitajakoulutuksessa on valtakunnallisesti ollut käytössä niin kutsuttu loppukoe, jolla voidaan todentaa tarvittava osaaminen ennen valmistumista. Vain harvoissa maissa on käytössä yhtenevät loppukokeet ennen tutkinnon valmistumista eikä yhtenäistä tutkinnon aikaista osaamisen kehittymisen arviointimenetelmää ei ole raportoitu olevan käytössä. (Mäkeläinen, 2019.)

Sairaanhoitajakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen nähtiin tärkeänä paitsi opiskelijoiden osaamisen varmistamiseksi niin myös eri ammattikorkeakoulujen tuottaman osaamisen vertailtavuuden vuoksi, mikä edelleen mahdollistaa tasalaatuisen ja entistä paremman koulutuksen kehittämisen valtakunnallisesti. Sairaanhoitajan kliinisen osaamisen ohjauksen ja arvioinnin menetelmiä voidaan käyttää koulutuksen aikana tunnistamaan ja todentamaan opiskelijan erilaista osaamista sekä ohjaamaan ja nopeuttamaan hänen opin-tojaan. Valtakunnallisen kokeen avulla voidaan taata EU-direktiivin ja sairaanhoitajan tutkinnon edellyttämä tasalaatuinen osaaminen. (Mäkeläinen, 2019.)

YLESHARVIOINTI-HANKE JA OSAAMISEN ARVIOINTIMENETELMÄT

Yleissairaanhoitajan (180 op) ammatillisen perusosaamisen arvioinnin kehittäminen-hanke (yleSHarviointi) käynnistyi keväällä 2018. Hankkeessa ovat mukana kaikki Suomessa sairaanhoitajakoulutusta tarjoavat ammattikorkeakoulut (n=20). Hankkeen koordinoitavastuu on Savonia-ammattikorkeakoululla, ja hanke on jaettu seitsemään toiminnalliseen työpakettiin. Laurea-ammattikorkeakoululla (jatkossa Laurea) oli vetovastuullaan kliinisen ydinosaamisen kokeiden pilotointiin keskittyvä työpaketti. Hankkeen tavoitteina oli päivittää yleissairaanhoitajan (180 op) osaamisvaatimukset ja kehittää menetelmät kliinisen ydinosaamisen jatkuvaan ja ohjaavaan arviointiin sekä yleissairaanhoitajan ydinosaamisen arviointiin (valtakunnallinen ydinosaamisen koe). Hankkeen työ käynnistyi osaamisvaatimusten päivittämisellä, mikä toimi pohjana myös seuraaville työvaiheille (Kuvio 1).

Kuvio 1. yleSHarviointi-hankkeen vaiheet (mukaihen Silén-Lipponen, 2018).

Hankkeessa tehtävän kehittämisen perustana oli sairaanhoitajan valtakunnallisten osaamisvaatimusten päivittäminen. Valtakunnalliset sairaanhoitajan osaamisvaatimukset oli tarpeen päivittää, sillä terveydenhuollon toimintaan kohdistuu jatkuva muutospainne, ja toimintoja tulee kehittää entistä kustannustehokkaammaksi ja asiakaslähtöisemmäksi. Asiakkaiden ja potilaiden hyvällä ja oikein kohdistuvalla hoidolla on suomalaisessa yhteiskunnassa korkea arvo. Terveydenhuollon muutos ja laajeneva sairaanhoitajan työnkuva edellyttävät uudenlaista osaamista. Ammatillinen perusosaaminen laajenee muun muassa digitaalisiin terveyspalveluihin, ja terveydenhuollon kantokyvyn säilyttäminen edellyttää painopistettä terveyden edistämiseen ja erilaisiin ohjauspalveluihin. (Kotila ym. 206; Salminen & Leino-Kilpi, 2018.)

Sairaanhoitajan osaamisvaatimukset oli laadittu valtakunnallisessa yhteistyössä vuonna 2015 (Erikson ym. 2015), ja ne toimivat pohjana myös osaamisvaatimusten päivittämisessä. Osaamisvaatimusten päivitys tuotettiin laajan kirjallisuuskatsauksen ja asiantuntija-arviointien perusteella vuosina 2018-2019. Osaamisvaatimusten arviointiin osallistui kolmella kierroksella 244 asiantuntijaa edustaen mm. kliinistä hoitotyötä, hoitotyön johtamista, hoitotyön koulutusta, hoitotieteen tutkimusta ja järjestötoimintaa. Uudet osaamisvaatimukset julkaistiin ensimmäisen kerran tammikuussa 2019 ja ne olivat avoimesti kommentoitavissa useiden

kuukausien ajan. Loppuvuodesta 2019 osaamisvaatimukset valmistuivat. Päivitetyt yleissairaanhoidajan osaamisvaatimukset ovat jaoteltu 13 osa-alueeseen, joihin määriteltiin myös sisällöt. (yleSHarviointi, 2019.)

YLEISSAIRAANHOITAJAN OSAAMISVAATIMUKSET

1. Ammatillisuus ja eettisyys
2. Asiakslähtöisyys
3. Kommunikointi ja moniammatillisuus
4. Terveyden edistäminen
5. Johtaminen ja työntekijyysosaaminen
6. Informaatioteknologia ja kirjaaminen
7. Ohjaus- ja opetusosaaminen sekä omahoidon tukeminen
8. Kliininen hoitotyö
9. Näyttöön perustuva toiminta, tutkimustiedon hyödyntäminen ja päätöksenteko
10. Yrittäjäyys ja kehittäminen
11. Laadun varmistus
12. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä
13. Potilas- ja asiakasturvallisuus.

KLIINISENYDINOSAAMISEN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN

Kliinisen ydinosaamisen jatkuvan ja ohjaavan arvioinnin kehittäminen alkoi kliinisen osaamisen sisällön määrittelyllä sekä erilaisten käytössä olevien arviointimenetelmien kartoittamisella. Kliinisen osaamisen sisältöjen määrittely perustui hankkeessa päivitettyihin osaamisvaatimuksiin, ja menetelmien valinnan tueksi toteutettiin kirjallisuuskatsaus (ei vielä julkaistu) sekä kysely ammattikorkeakouluille.

Tämän työn pohjalta rakennettiin malli kliinisen ydinosaamisen kehittymiselle, joka alkaa heti opintojen alussa ja jatkuu koko ydinosaamisen opintojen ajan. Kliininen osaaminen kehittyy kuitenkin vielä ydinosaamisen opintojen jälkeenkin täydentävissä opinnoissa ja edelleen työelämässä. Mallissa keskeisenä lähtökohtana oli arvioinnin ohjaava luonne; arviointi ei kohdistu ainoastaan sairaanhoitajaopiskelijan oppimistulokseen vaan se auttaa opiskelijaa tunnistamaan kehittymistarpeitaan ja suuntaamaan oppimistavoitteitaan sen mukaan (Ruotsalainen & Kääriäinen, 2016). Saadessaan järjestelmällisesti palautetta osaamisestaan opiskelija voi kehittää itsearviointitaitojaan (Kajander-Unkuri ym. 2016).

Kliiniselle ydinosaamiselle määriteltiin kahdeksan osa-aluetta päivitettyjen osaamisvaatimusten perusteella, ja jokaiselle osa-alueelle valittiin arviointimenetelmät. Arviointimenetelmiksi valittiin tietotestejä, näyttökokeita, simulaatiota sekä strukturoitu videoarviointi (OSVE, Objective Structured Video Evaluation). Erilaisten arviointimenetelmien käyttäminen mahdollistaa tiedollisen osaamisen lisäksi laaja-alaisen taitojen arvioinnin esimerkiksi näyttökokeissa (Traynor ym. 2016) ja videoarvioinnissa (Selim & Dawood, 2015). Näin muodostettuihin kliinisen ydinosaamisen kokeisiin laadittiin ohjeet ja arviointikriteerit. Arviointimenetelmien

laatimisessa kiinnitettiin huomiota ohjaavaan arviointiin, jotta tehtyään kokeen opiskelija saa palautetta omasta osaamisestaan. Kokeet vietiin Digi Campuksen Moodle-alustalle, johon kaikilla ammattikorkeakouluilla on pääsy.

Kliinisen ydinosaamisen kokeita pilotoitiin 11 ammattikorkeakoulussa. Pilotoinnissa opiskelijat testasivat kokeita osana opintojaan ja heiltä kerättiin sekä määrällistä että laadullista palautetta kokeista. Lisäksi ammattikorkeakoulujen opettajat antoivat palautetta kokeiden sopivuudesta opintojen osana ja kokeiden kehittämistarpeista. Pilotoinnin perusteella kokeiden sisältöihin ja ohjeistuksiin tehtiin muutoksia. Pilotoinnissa huomattiin simulaation olevan haasteellinen osaamisen arvioinnissa muun muassa riittävän objektiivisten arviointikriteerien ja toteutukseen kuluvan ajan näkökulmista, joten se päädyttiin jättämään pois ja korvaamaan muilla menetelmillä. Kokonaisuudessaan kliinisen ydinosaamisen kokeet saivat hyvän vastaanoton, ja piloteissa saatiin paljon kehittämisessä hyödynnettävää palautetta. Kehittämisen ja pilotoinnin tuloksena käytössä on kahdeksan kliinisen ydinosaamisen koetta integroitavaksi osaksi opiskelijoiden opintoja vuodesta 2021 alkaen, kuten kaikki ammattikorkeakoulut ovat yhteisesti sopineet (Taulukko 1).

Taulukko 1. Kliinisen ydinosaamisen kokeet

ARVIOINNIN OSA-ALUEET	ARVIOINTIMENETELMÄ
1. Kliinisen hoitotyön perusteiden osaaminen	Tietotesti (sähköinen)
2. Sisätautien hoitotyön osaaminen	Tietotesti (sähköinen)
3. Kirurgisen ja perioperatiivisen hoitotyön osaaminen	Näyttökoe
4. Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyön osaaminen	Näyttökoe
5. Mielenterveys- ja päihdehoitotyön osaaminen	OSVE (Objective Structured Video Evaluation) ja tietotesti (sähköinen)
6. Ikääntyneen hoitotyön osaaminen	Tietotesti (sähköinen)
7. Hoitotyön osaaminen erilaisissa palveluympäristöissä	Näyttökoe (puhelin- ja chat-ohjaus)
8. Erityistä tukea tarvitsevan henkilön hoitotyön osaaminen	Tietotesti (sähköinen, neljä erillistä osaa)

VALTAKUNNALLISEN YDINOSAAMISEN KOKEEN KEHITTÄMINEN

Valtakunnallisen ydinosaamisen kokeen kehittäminen perustui niin ikään päivitettyihin osaamisvaatimuksiin. Suunnittelussa tehtiin benchmarkingia kansainvälisesti (mm. muut Pohjoismaat, useat Euroopan maat sekä Yhdysvallat ja Kanada) ja kartoitettiin erilaisia käytössä olevia vaihtoehtoja. Lisäksi tietoa käytössä olevista arviointimenetelmistä kerättiin kyselyllä suomalaisille ammattikorkeakouluille. Selvitystyön perusteella voitiin todeta, että suoraan suomalaiseen sairaanhoitajakoulutukseen sovellettavaa mallia ei ollut saatavilla.

Valtakunnallisen ydinosaamisen (180 op) kokeen sisällöt kattavat kaikki aiemmin mainitut kliinisen ydinosaamisen alueet (Taulukko 1) sekä muut yleissairaanhoidajan osaamisvaatimuksissa mainitut osa-alueet. Menetelmäksi valittiin sähköinen tietotesti. Tietotesti sisältää erilaisia tosi-epätosiväittämiä ja monivalinta-tehtäviä, ja osa tehtävistä on laadittu potilastapauksen muotoon, jolloin opiskelijan täytyy soveltaa tietoaan ja tehdä päätelmiä vastatakseen oikein (McDonald, 2018). Valtakunnallisen ydinosaamisen koe sisältää myös lääkelaskujen osuuden.

Valtakunnallista ydinosaamisen koetta on pilotoitu kahdessa eri vaiheessa yhdeksässä ammattikorkeakoulussa. Kuten kliinisen ydinosaamisen kokeiden kohdalla, myös valtakunnallisesta kokeesta kerättiin palautetta sekä opiskelijoilta että opettajilta. Siihen tehtiin muokkauksia ja tarkennuksia palautteen pohjalta. Valtakunnallinen ydinosaamisen koe on saanut niin ikään hyvän vastaanoton piloteissa, ja se on valmis otettavaksi käyttöön vuoden 2021 alusta. Tarkoitus on, että opiskelija voi osallistua kokeeseen, kun hän on suorittanut lähes kaikki vaadittavat 180 op ydinosaamisen opinnot, ja on suorittanut hyväksytysti kaikki kahdeksan kliinisen ydinosaamisen koetta.

LAUREALLA KESKEINEN ROOLI YLESHARVIOINTI-HANKKEESSA

Laurealla Suomen suurimpana sairaanhoitajien kouluttajana on ollut yleSHarvointi-hankkeessa merkittävä rooli. Laurea toimi yhtenä hankkeen seitsemästä vetovastuullisesta ammattikorkeakoulusta ollen näin mukana yleSHarvointi-hankkeen kokonaisuuden suunnittelussa ja koordinoinnissa. Laurealla oli keskeinen rooli jo hankkeen suunnittelu- ja hakuvaiheessa. Laureasta hankkeeseen on ollut nimettynä projektipäällikkö, kaksi asiantuntijaa ja talousvastaava.

Laurea osallistui valtakunnallisten osaamiskuvausten päivittämiseen yhteistyössä eri ammattikorkeakoulujen kanssa. Kliinisen ydinosaamisen kokeiden suunnittelussa ja laatisemisessa Laurea oli vahvasti mukana erityisesti kliinisen hoitotyön perusteiden osaamisen ja kirurgisen ja perioperatiivisen hoitotyön osaamisen kokeiden osalta. Laurean vastuulla on ollut kliinisen ydinosaamisen kokeiden pilotoinnin koordinointi ja syn-tyneen pilottiaineiston analysointi. Laurea toteutti kaikkien kahdeksan kokeen pilotoinnin yhteistyössä 10 muun ammattikorkeakoulun kanssa kevään 2019 – talven 2020 aikana.

Laurean sairaanhoitajaopiskelijat osallistuivat pilotointiin kolmessa eri kliinisen ydinosaamisen kokeessa osana opintojaan. Opiskelijat testasivat kliinisen hoitotyön perusteiden sähköistä tietotestiä, sisätauti- ja kirurgisen hoitotyön sähköistä tietotestiä ja kirurgisen ja perioperatiivisen hoitotyön näyttökoetta. Opiskelijat antoivat sekä laadullista että määrällistä palautetta kokeista. Palautetta saatiin opiskelijoiden näkökulmasta kokeen sisällöstä, teknisestä käytettävyydestä, kehittämiskohteista ja merkityksellisistä oppimiskokemuksista. Opintojaksojen opettajat antoivat palautetta kokeiden soveltuvuudesta osana arviointia ja koetuista kehittämis- tarpeista. Opiskelijoiden ja opettajien antamaa palautetta hyödynnettiin kokeiden edelleen kehittämisessä. Laureassa osa opettajista kiinnostui mahdollisuudesta ottaa kliinisen ydinosaamisen kokeita käyttöön jo ennakkoon syksyllä 2020.

YLESHARVIOINTI-HANKKEEN MERKITYS SAIRAANHOITAJAKOULUTUKSELLE

Hankkeen tuottamat arviointimenetelmät otetaan käyttöön kaikissa ammattikorkeakouluissa vuoden 2021 alusta. Kliinisen ydinosaamisen kokeet ja valtakunnallisen ydinosaamisen koe kuuluvat siis jatkossa kaikkien yleissairaanhoidajan (180 op) pätevyuden antamien tutkintojen opintoihin: Ensihoitaja, Kättilö, Sairaanhoidaja, Sairaanhoidaja-Diakonissa ja Terveydenhoitaja.

Käyttöönotto edellyttää ammattikorkeakouluilta huolellista suunnittelua. Tuotetut kokeet integroidaan osaksi ydinosaamisen opintojaksoja, ja niillä korvataan joitain aikaisemmin käytössä olevia arviointimenetelmiä. Integroinnin suunnittelun tukena toimii hankkeessa tuotettu kuvaus kokeiden sisällöistä, toteutuksista ja kokeelle suositellusta opintojen vaiheesta. Hankkeessa tuotetut kliinisen ydinosaamisen kokeet kohdentuvat keskeisiin sairaanhoitajan osaamisalueisiin, mutta eivät kuitenkaan kata kaikkea sairaanhoitajalta vaadittavaa osaamista. Jatkossakin siis tarvitaan myös muita osaamisen arviointimenetelmiä.

Vuosille 2021-2024 on tehty suunnitelma hankkeessa tuotettujen kokeiden edelleen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi. Hankeajan jälkeen on edelleen tarpeen tuottaa uusia tehtäviä kokeisiin ja muokata aiemmin laadittuja tehtäviä tulevien vuosien tarpeeseen. Kokeiden käytöstä kerätään systemaattisesti tietoa ja palautetta niiden edelleen kehittämiseksi. Kehittämis- ja ylläpitotyötä koordinoi seitsemän ammattikorkeakoulun ryhmä, jossa myös Laurea on mukana.

Hankkeen tuottamilla arviointimenetelmillä voidaan tutkinnon aikana varmistaa riittävä kliininen osaaminen sekä koko tutkinnon tuottama EU-direktiivin edellyttämä osaaminen. Läpi opintojen tapahtuva arviointi auttaa tunnistamaan haasteet osaamisen kehittämisessä ja antaa opiskelijalle palautetta hänen osaamisensa kehittämisestä ja kehitystarpeista. Hankkeen tuottamien arviointimenetelmien avulla varmistetaan tulevaisuudessa suomalaisten sairaanhoitajien riittävä ja tasalaatuinen osaaminen, ja sen myötä vahvistetaan sairaanhoitajan professiota.

Hankkeessa on tehty tiivistä ja hedelmällistä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kesken yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Kiihtämme kaikkia hankkeeseen osallistuneita henkilöitä eri ammattikorkeakouluista sekä Opetus- ja kulttuuriministeriötä hankkeen rahoituksesta.

Lähteet

Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>

Erikson, E., Korhonen, T., Merasto, M. & Moisio, E-L. 2015. Sairaanhoidajan ammatillinen osaaminen. Bookwell Oy, Porvoo.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/55 ammattipätevyyden tunnustamisesta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0055&from=HU>

Kajander-Unkuri, S., Leino-Kilpi, H., Katajisto, J., Meretoja, R., Räisänen, A., Saarikoski, M., Salminen, L. & Suhonen, R. 2016. Congruence between graduating nursing students' self-assessments and mentors' assessments of students' nurse competence. *Collegian* 23, 303–312.

Kajander-Unkuri, S., Salminen, L., Saarikoski, M., Suhonen, R. & Leino-Kilpi, H. 2013. Competence areas of nursing students in Europe. *Nurse Education Today* 33, 625–632.

Kotila, J., Axelin, A., Fagerström, L., Flinkman, M., Heikkinen K., Jokiniemi, K., Korhonen, A., Mertoja, R. & Suutarla, A. 2016. Sairaanhoidajien uudet työnkuvat –laatusuorituksen sote-palveluihin. <https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/Laajavastuinen-sairaanhoitaja-muuttaa-sote-palveluita.pdf>

Kuokkanen, L., Leino-Kilpi, H., Numminen, O., Isoaho, H., Flinkman, M. & Meretoja, R. 2016. Newly graduated nurses' empowerment regarding professional competence and other work-related factors. *BMC Nursing* 15:22

Lahtinen, P., Leino-Kilpi, H. & Salminen, L. 2014. Nursing education in the European higher education area—Variations in implementation. *Nurse Education Today* 34, 1040–1047.

McDonald, M. 2018. *The Nurse Educator's Guide to Assessing Learning Outcomes*. 4th edition, Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning.

Mäkeläinen, P. 2019. Sairaanhoidajan ydinosaamisen 180 op valtakunnallinen koe mullistaa sairaanhoitajakoulutuksen arviointia. <https://blogi.savonia.fi/ylesharviointi/2019/05/06/sairaanhoitajan-ydinosaamisen-180-op-valtakunnallinen-koe-mullistaa-sairaanhoitajakoulutuksen-arviointia/>

OKM/257/523/2017. Rahoituspäätös 2018. Yleissairaanhoidajan ammatillisen perusosaamisen arvioinnin kehittäminen.

Piji-Zieber, EM., Barton, S., Konkin, J., Awosoga, O. & Caine, V. 2014. Competence and competency-based nursing education: finding our way through the issues. *Nurse Education Today* 34, 676–678.

Ruotsalainen, H. & Kääriäinen, M. 2016. Opiskelijan arviointi. Teoksessa: Koivula, M., Wärnå-Furu, C., Saaranen, T., Ruotsalainen, H. & Salminen, L. (toim.). *Terveysalan opettajan käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma.

Salminen, L. & Leino-Kilpi, H. 2018. Fokuksessa sairaanhoitajan osaaminen. *PRO terveys* 4/2018, 8–9.

Selim, A. & Dawood, E. 2015. Objective Structured Video Examination in Psychiatric and Mental Health Nursing: A Learning and Assessment Method. *Journal of Nursing Education* 54: 87–95.

Seppänen S. 2017. Terveysalan verkoston seminaari.

<https://amkterveysala.files.wordpress.com/2017/12/30112017-salla-seppc3a4nen.pdf>

Silén-Lipponen, M. 2018. Valtakunnallinen sairaanhoitajan (180 op) ammatillisen perusosaamisen arvioinnin kehittäminen (yleSHarviointi) käynnistyi. <https://blogi.savonia.fi/ylesharviointi/2018/05/08/historiallinen-valtakunnallinen-sairaanhoitajan-180-op-ammattillisen-perusosaamisen-arvioinnin-kehittaminen-ylesharviointi-kaynnistyi/>

Traynor, M., Galanouli, D., Rice, B. & Lynn, F. 2016. Evaluating the objective structured long examination record for nurse education. *British Journal of Nursing* 25, 681–687.

WHO 2020. State of the world's nursing. <https://www.who.int/publications/i/item/nursing-report-2020>

yleSHarviointi-hanke. 2019. Yleissairaanhoitajan (180 op) osaamisvaatimukset ja sisällöt. <https://blogi.savonia.fi/ylesharviointi/2019/01/31/yleissairaanhoitajan-180-op-osaamisvaatimuslauseet-ja-sisallot-julkaistu/>